

Maja Cafuta, Prometna šola Maribor

ODNOSI MED GLAVNIMI LIKI V LAINŠČKOVEM ROMANU *LOČIL BOM PENO OD VALOV*

Z Lainščkovim romanom *Ločil bom peno od valov* kot maturitetnim romanom so se dijaki prvič srečali že leta 2011. Omenjeno delo Ferija Lainščka je sodobni slovenski ljubezenski roman, kjer prihaja v ospredje intimna problematika literarnih oseb, njihovi občutki in čustva, kar postavlja temo ljubezni v osrednje mesto romana in je hkrati podlaga za celotno dogajanje. Lainšček osrednji ženski lik skupaj z dvema moškima (možem in ljubimcem) vplete v tradicionalni ljubezenski trikotnik, kjer v ospredje omenjenih literarnih portretirancev stopa njihova barvita paleta intimnih čustev, občutkov in misli, s katero avtor mojstrsko slika doživljajski svet protagonistov in tudi odnose med njimi.

Uvod

Feri Lainšček je avtor številnih romanov, kratke proze, pesniških zbirk in radijskih iger za otroke in odrasle. Njegova dela so med slovenskimi ustvarjalci doživela tudi največ filmskih uprizoritev, med najuspešnejše zagotovo sodi *Petelinji zajtrk*. Avtor je za svoje literarno ustvarjanje prejel številne nagrade in priznanja, za nagrado kresnik z romanom *Ločil bom peno od valov* pa je ostal le v ožjem izboru.

Roman *Ločil bom peno od valov* sestavljajo tri novele, ki so uokvirjene z zgodbo, in sicer pripoved začenja in končuje Julijan Spransky, sin glavnih književnih likov, Elice Sreš (poročene Spransky) in Ivana Spranskega. Zgodba romana se odvija v urbanem okolju Murske Sobote, v času prve svetovne vojne, medtem ko sta uvodnik in sklepno pojasnilo postavljena v leto 1938.

Zaporedno kronološko dogajanje (sintetična zgodba) sledi zgodbi glavne protagonistke, 23-letne Elice Sreš, od njene začetne deviške samskosti pa do končnega pobega z ljubimcem Andijem. Osnovno časovno zaporedno dogajanje ponekod prekinjajo retrospektivni (analitični) vložki, ki imajo na celotno dogajanje velik vpliv.

Povzetek zgodbe

V zgoraj opisano dogajanje je položena osebna zgodba Elice Sreš. V prvi noveli jo spoznamo kot glavno literarno osebo in spremljamo njeno plašno ljubezensko zблиževanje z dvanajst let starejšim nadzornikom na Muri, Ivanom Spranskim. Neizkušeno in zadržano dekle Spransky očara s svojo skrivnostnostjo in tudi z bogastvom, ki junakinji omogoča družbeni vzpon. Čeprav Elica begajo čudne sanje in slutnje ter neprijetne govorice sovaščanov o Ivanovi mračni preteklosti, si želi, da bi z zakonsko zvezo ubežala neprijetnemu

osovraženemu vaškemu življenju in da bi pripadala moškemu, ki ji lahko zagotovi varnost in blagostanje. Elica želi verjeti v srečno skupno usodo s soboškim mogotcem, čeprav ne odobrava njegovega prepričanja o tem, da je družbeni ugled in družinsko srečo mogoče kupiti.

V drugi noveli se mlada gospa Spransky v zavetju mogočne družinske vile počasi privaja na novo okolje. Kmalu spozna, da je ugledni mož tudi brezobziren povzpetnik, ki se ukvarja z nečednimi posli, do nje pa se vede ukazovalno in odločno. Vedno večjo praznino zakonskega življenja junakinja zapolnjuje s hrepenenjem po neznanem. Mož ženi pogosto prikriva resnico, zato ima Elica občutek, da tone v brezno, kjer ni izhoda, a kljub temu v njenem delovanju zaznamo neko prirojeno kljubovalnost in samosvojost. Ob ključnem dogodku, ko samoljubni in brezčutni Spransky ženo najprej poniža (jo sredi noči nasilno odpelje domov) in nato še kaznuje, Elica začuti, da ju bo odslej z možem razdvajala nepremostljiva meja.

V tretji noveli se Elica mladega vojnega invalida Andija Szigeta, ki ji ga je za stražarja namenil oblastni mož, najprej izogiba, pozneje pa se začneta zbliževati. S stražarjem se prepustita skrivni in osvobajajoči ljubezni, njun odnos postaja vedno globlji, stiki pa vse pogostejši. Njegovim načrtom, da ob koncu vojne skupaj pobegneta, se Elica v začetku upira samo zaradi sina, ko pa se mož maščuje nad stražarjem s krutim pretepom, to spodbudi njeno dokončno odločitev za pobeg. Nato v epilogu sin Julijan vsaj delno ublaži Eličin (materin) občutek krivde, ko priznava, da je materi za storjeno dejanje odpustil.

V nadaljevanju prispevka so s pomočjo odlomkov iz romana predstavljeni osrednji ženski lik, Elica, in z njeno usodo povezana oba moška lika, mož Ivan Spransky in ljubimec Andi Sziget.

Elica, Ivan in Andi

V začetku romaneskne pripovedi je glavna junakinja Elica Sreš predstavljena kot zdravo revno bajtarsko dekle z dežele, osamljeno in plaho, v svojem ravnanju pa neizkušeno in nevedno. Nad življenjem je skoraj že obupala, zato si ni postavljala večjih ciljev: *»Neizmerno malo je namreč vedela o svetu. Komaj kaj si je lahko pojasnila. Njena duša je bila duša zajčka, ki je ob neznanem zmeraj izdajalsko vztrepetala. /.../ Njena usoda je bila usoda sive čaplje, ki je bila kar in kar v prisluhu in je venomer bežala, le na samem je kdaj dvigovala glavo«* (Lainšček 2010: 21–22). Junakinja, zaznamovana s prekmursko ravnico, je otroštvo in mladost preživela v skromnem podeželskem okolju. Narava (natančneje tepka) ji je nudila zavetje in prostor, kjer se je spopadala z lastnimi težavami in strahovi. Svojo revščino in osamljenost preseže le pod domačo tepko, ko si razpusti kito in s pomočjo sanjarjenja o prihodnosti zaživi v lepšem in bogatejšem svetu. Kot samosvoja in kljubovalna oseba je hitro v mladosti začutila, da ni dekle po meri takratnega sveta, zaznamuje jo notranji nemir, ki ga spodbudita še osamljenost in hrepenenje po pravi ljubezni.

Mladostno sanjarjenje Elica hitro privede v intimno ljubezensko razmerje s premožnim Ivanom Spranskim, uradno vodnim nadzornikom, družbenim

povzpeticom, neuradno pa prekupčevalcem zlata, ki bogati s sumljivimi posli. Ob Elici bralec postopoma spozna tudi njenega najprej ljubimca in nato moža, Ivana Spranskega z odsotnim smehljajem in lepimi modrimi očmi. Njegov značaj se tako bralcu kot Elici razkriva postopoma. Ivan Spransky je osebnostno močan, nepopustljiv, odločen, miren in zadržan mož, kise je v življenju odločal sam. Postopoma se nam skozi pripoved razkriva tudi njegova posesivnost.

Junakinja svojega ljubimca v začetku občuduje, zdi se ji kot prikazen, opisuje ga kot »*postavnega in možatega lovca*«, ki na bregu jezera opreza za divjimi racami. Njuno srečanje dojema kot čudež in dejansko sploh ne more verjeti, da ji je naklonjen: »*Zdelo se ji je namreč povsem nepojmljivo, da ji je bil še naklonjen in je celo vztrajal*« (Lainšček 2010: 33). Ljubimčevi večkratni obiski Elici godijo, saj jo odkrito tudi zapeljuje, ji dvori, tako da imata skupaj z materjo občutek, da je njegovo življenje še samo čakanje nanjo: »*Bog mi je priča, da od kar mi je bilo dano biti z Elico, niti eno samo minuto nisem počel drugega kot čakal*« (Lainšček 2010: 44).

Da je Ivan pravi, jo je najprej prepričevala mati, sama je na njem občudovala odločnost, treznost in naklonjenost. Dojema ga kot zaupanja vrednega moškega, na katerega bi se lahko v življenju zanesla. Bil je prijazen in dobrotljiv mož: »*/.../ ki je stopal z zanesljivim in premišljenim korakom /.../*« (Lainšček 2010: 38–39). Odnos z Ivanom Elici pomeni uresničitev življenjske sreče, nekaj »*/.../ o čemer doslej ni smela niti sanjati*« (Lainšček 2010: 58). Njun odnos dojema kot pravo ljubezen, kot romantiko, prepričana je, da je našla iskano. Vanj se junakinja postopoma zaljubi, zbližata se tudi telesno, saj čuti, da jo sprejema in mu zato zaupa. Njegovo obnašanje in naklonjenost razume kot dokaz, da mu pomeni vse, da jo ima rad, torej »*/.../ neomajno [je] prepričan[a], da jo res ljubi*« (Lainšček 2010: 71).

Kljub vsemu pa bralec Eličinega moža doživlja kot samotnega, vase zaprtega človeka: »*/.../ Ivan Spransky je bil pač človek, ki je samotno pestoval svojo drugačnost in ni po nepotrebnem razkrival svojih skrivnosti*« (Lainšček 2010: 49). Ivan je v romanu skrivnostna oseba, še posebej zadržan je v podajanju informacij svoji ženi, ki bi morala prva poznati njegovo preteklost. Na trenutke imamo občutek, da Ivan tudi ne zmore izraziti in pokazati svojih notranjih občutkov. Začetno zapeljevanje Elice in dobrikanje materi se kasneje izkaže kot del njegovega načrta, kjer je Elica le sredstvo, s katerim bo dosegel končni cilj. Njegovo doživljanje junakinje in načrte, ki jih ima z njo, je mogoče čutiti že ob poroki: »*/.../ njena bala je bila tako ali tako le devištvo, ki ga je tako vztrajno iskal, in ves njen pridelek je bil otrok, ki si ga je nadvse želel*« (Lainšček 2010: 111).

Če Elica v začetku občuduje moževo veličino, njegova neznana pota, skrivnostno preteklost in mu je popolnoma vdana ter »mu sledila kot dete« (Lainšček 2010: 89), pa se ji, ko ga iz dneva v dan bolj spozna, porajajo vprašanja, »*/.../ ki so ostajala brez odgovorov, obenem pa se ji je zdelo, da jih ne sme več glasno izgovoriti*« (Lainšček 2010: 71). Že pred poroko se ji postopoma razkrivajo njegov značaj in majhne ter presenetljive skrivnosti, povezane z njegovim delom in preteklostjo. Tudi na poročni dan junakinja doživi razočaranje, saj zaradi »*/.../ tujih krajev in zvečine tudi tujih obrazov njuna poroka ni bila povsem taka, kot si jo je zamišljala /.../*« (Lainšček

2010: 104). S poroko in preselitvijo v Sóboto Elica pretrga vezi s svojo pravo naravo in postane gospa Spransky. Po poroki z Ivanom se začne njun odnos vidno krhati, saj želi mož imeti zmeraj zadnjo besedo. Glavna junakinja s tem dokončno zapečati svojo usodo, saj postane uradna moževa lastnina, njegova poslušna senca in telo za njegovega potomca. Ne zaveda se niti, da z njegovo ukazovalnostjo pluje stran od neskončne sreče. Ivan iz dneva v dan postaja »/.../ mož, ki ga je sovražila zaradi njegove okamenelosti« (Lainšček 2010: 171).

Elica s svojo zavestno odločitvijo za poroko s premožnim Ivanom uresniči lastno nezavedno željo po vstopu v svet gosposkega soboškega življenja. Mesto je imelo drugačna pričakovanja, zato se je morala Elica spremeniti, s tem posledično pa je povezano tudi njeno (pre)oblikovanje in izgradnja lastnega jaza, njene individualnosti, kar je mogoče le ob stabilnih vezeh in zaupljivih odnosih z drugimi ljudmi. Samo to bi protagonistki v življenju dajalo občutek varnosti in svobodne izbire. Junakinja se s poroko poda na pot notranjega dozorevanja in njeno osrednje poslanstvo je iskanje lastne identitete, duhovne globine in bližine pod skupnim imenom ljubezni. A izkaže se, da Elica s poroko dejansko izgublja svojo individualnost.¹

Kljub vsemu, kar ji je mož obljubljal in čeprav mu je popolnoma zaupala, saj ji je nudil vse ugodje, kar ga je lahko želela, pa je Elica vedno pogosteje zaznavala možovo samovoljno odločnost zaradi neupoštevanja danih obljub. Junakinja spoznava, da sama pri odločanju o njuni skupni prihodnosti nima besede, medtem ko jo njegove odločitve vedno znova presenečajo. Elica počasi izgublja zaupanje v svojega moža, pojavijo se iskre dvoma, prevevajo jo slutljivost, tesnoba in občutek negotovosti: »Zdelo se ji je zato včasih z njim, kot bi se bila znašla v veliki vodi, ki se pomalem dviga in jo vse bolj nezadržno odnaša, breg, ki bi ga zdaj morda še lahko dosegla, pa se počasi, a vztrajno odmika« (Lainšček 2010: 114). Zaradi moževega obnašanja in njegovih dejanj se od njega iz dneva v dan bolj oddaljuje: »Toda saj te oddaljenosti, ki jo je zdaj čutila, tako in tako ni bilo mogoče meriti s koraki« (Lainšček 2010: 122).

Ivan si vse življenje prizadeva kopičiti bogastvo, ob tem pa pozablja na ljubezen, družino in bližnje. Kljub vsemu bogastvu in razkošju, ki ji ga partner nudi, to v njej povzroča občutek praznine: »Zdelo se ji je namreč, da zgolj bogastvo in ugled, ki ga je gospod Spransky s tako neomajnostjo in vztrajnostjo prideloval, nista mogla zapolniti praznine, ki je zevala okoli njega in se vse bolj zajedala tudi med njiju« (Lainšček 2010: 177). Zaradi razočaranja in občutka praznine začne ponovno hrepeneti: »Naj je bilo življenje še tako darežljivo, še zmeraj je bilo nekje nekaj, kar ga je presegalo. Saj moralo je biti, pa tudi če je bilo samo hrepenenje /.../ toda bili so to trenutki, ko se ji je prvič zazdelo, da je prideloval [Ivan] tudi praznino, ki je nista zmogla z ničemer zapolniti« (Lainšček 2010: 140). V romanu najbolj hrepeni Elica, hrepeni po resnični ljubezni in sprejetosti. To je tudi njeno glavno življenjsko vodilo – doseči srečo, ki je po njenem dana le redkim. Njeno lovljenje sreče pa je le delno, ko že misli, da je hrepenenja konec in je dosegla polnost, se hitro izkaže, da se je zmotila. Hrepenenje po nečem višjem je tisto, po čemer se Elica odločilno razlikuje od svojega moža, ki pa je bolj usmerjen v pridobivanje materialnih dobrin, pri čemer ga skrbi predvsem lasten ugled v družbi.

¹ O vprašanju identitete literarnega subjekta v obravnavanem romanu je v svoji znanstveni razpravi pisala Sanja Kostanjšek (Jezik in slovstvo 2012, št. 3-4).

Razlika in odtujenost med partnerjema pa se le še stopnjujeta, poglobljata. Mlada Elica tako vse bolj čuti, da jo mož utesnjuje in ji ne vrača prave ljubezni. Spoznava, da ni več niti ljubica niti žena, vse bolj je le mati Ivanovemu sinu in njegova spremljevalka. Mož je nikoli ni dojemal celostno, ves čas je bila le sredstvo, s katerim je želel doseči svoj cilj. Pot do njega je začel uresničevati takoj, ko sta se spoznala, a Elica o vsem tem ni niti slutila: *»Ne da bi se tega sploh zavedala, je očitno po malem postajala del njegovega načrta, o katerem ni nikoli veliko govoril, temveč jo je raje zmeraj znova presenečal z dejanji«* (Lainšček 2010: 58). Vse bolj se je zavedala, da je mož gospodar njene usode in ona le del njegovega načrta, ki ga vztrajno uresničuje: *»Zavedala se je namreč, kako scela jo ima pravzaprav v lasti«* (Lainšček 2010: 171). Elica šele na koncu romaneskne pripovedi dokončno spozna in se zave, kakšne načrte je imel Ivan Spransky z njo, rodila bi mu naj potomca in to je vse: *»/.../ prav otrok je bil tisto, kar je Ivana Spranskega nekoč pognalo na pot in mu zdaj vodilo korak, zato mu tudi ni bila potem žena, niti nikdar ljubica, potreboval je namreč le mater za svojega potomca /.../«* (Lainšček 2010: 278). Njun otrok mu je bil pomembnejši od nje, sam mu je izbral tudi ime po svojem pokojnem dedu: *»Če bo sin, mu bo ime Julijan. /.../ Tako je bilo ime mojemu dedu Spransky Moravskemu«* /.../« (Lainšček 2010: 99) Za otroka je pripravljen umreti pa tudi ubijati, saj le njega resnično ljubi.

V svoji odločnosti je Ivan neomajen in ni pripravljen priznati lastnih grehov iz preteklosti ter z njimi povezane krivde. Najpomembnejši mu je videz, lažnivi videz, ki ju prikazuje kot srečna zakonca. Njun zakon je na zunaj lep, znotraj pa ga razjedajo črvi dvoma in zlaganosti. Ob svojih nečednih, mafijskih poslih ga nenehno skrbi le, kaj bodo rekli drugi, boji se predvsem za svoje ime: *»Za svoj ugled je bil pripravljen storiti prav vse in tako bi gotovo končal sleherni, ki se bi mu skušal postaviti po robu«* (Lainšček 2010: 231). Njegov slog je prikrivanje in zanikanje preteklosti ter reševanje problemov z uboji. Po njegovem mnenju denar in zlato zmoreta vse: *»/.../ bil [je] očitno že povsem prepričan, da je mogoče preteklost preprosto poteptati, prihodnost pa tlakovati z denarjem«* (Lainšček 2010: 169). S svojo preteklostjo se spopada na svojstven način, brez besed, z molkom, v na videz prijetnem družinskem življenju: *»Ivan Spransky ni z ničemer pokazal, da bi ga najdba trupla, ki so ga grobarji res že naslednji dan brez napisa na križu zagrebli, kakorkoli vznemirila. Njegov obraz je ostal enako kamnit in neomajno prepričanje, da ga prav nikakršen namig, sum, pričanje ali celo ovadba ne morejo spodnesti /.../«* (Lainšček 2010: 234).

S svojo stremljivostjo in pohlepnostjo, ujet za tesnimi zidovi samozadovoljnosti in imperativa »imeti vedno prav«, Ivan uničuje vse, ki mu pridejo na pot, postopoma tudi svojo ženo. Samozavesten brezkompromisen človek ji iz dneva v dan odvzema več svobode in *»/.../ jo stiskal ob zid še znosnega in jo navsezadnje zapiral v kletko«* (Lainšček 2010: 203). Njegova odločnost, ki jo je žena v začetku občudovala, *»/.../ je z leti postala zakon, ki se mu tudi sam ni mogel več izneveriti«* (Lainšček 2010: 263).

Moževa zatajevana preteklost, laži in grobo zanikanje prejšnje žene začno Elico odvrčati od njega. Ob njem zelo trpi in ga začne presoјati v drugačni luči. Počuti se ujeta, kot da se je znašla v brezizhodnem položaju, ob-

čuti nemoč, razočaranje, obup, izgubljenost, osamljenost, da nikomur ne more resnično zaupati: »*Bilo ji je, kot da stoji na brvi in izgublja ravnotežje, pod njo pa ne odteka potočnica, v katero je kot deklica neštetokrat čofnila, temveč se votli brezno, iz katerega se ne bo nikdar dvignila*« (Lainšček 2010: 167). Junakinja se v svojem položaju počuti izolirano, saj o praznini in bolečini, ki jo čuti ob možu, ne more z nikomer govoriti. Vse njene težave ostajajo samo njene, občutek popolne nemoči in nesvobode je posledično povezan z moževim ravnanjem, saj ji je odvzel pravico do samoodločanja. Dejanja svojega tiranskega moža junakinja občuti kot zatiranje svoje lastne svobode in edinstvenosti, s tem pa izgublja tudi občutek varnosti, pripadnosti in sprejetosti.

V začetku le slutljiva meja med zakoncema, s katero Elica postopoma izgublja tudi svojo identiteto, postaja skozi pripoved vedno bolj izrazita. Mož je na začetku romana s svojo oddaljenostjo, odločnostjo, skrivnostnostjo in simboliko lovca še zadostoval njenim deklinskim predstavam moškega iz čitanke, kasneje pa s svojo sebičnostjo, zločinskostjo in nesposobnostjo sočustvovanja sam postavlja navidezno mejo med njima: »*.../ določala pa jo je nevidna meja, ki jo je vztrajno in zmeraj bolj očitno postavljal Ivan*« (Lainšček 2010: 122). Meja, ki se je postopoma razraščala, nenehno opominja tudi glavno junakinjo: »*Meja, ki seveda za oko ni bila povsem določljiva in je tudi ni bilo mogoče natanko zakoličiti. Ali pač meja, ki jo je zdaj čutila v sebi, saj je bilo nekaj med divjino njene preteklosti in urejenostjo njene sedanosti /.../*« (Lainšček 2010: 142). Ko so čustva glavne protagonistke »*prestopila bregove*« ob ponovnem brezobzirnem ravnanju moža (ko jo nasilno odstrani s koncerta), Elica od razočaranja, ponižanja in bolečine sama postavi dokončno mejo: »*Nosila bo zato odslej v sebi mejo, ki je on ne bo mogel nikdar prestopiti*« (Lainšček 2010: 195). Tiranski mož s svojimi dejanji povzroči, da mu ne more več zaupati in z njim vzpostaviti iskrenega odnosa.

Medtem ko se protagonistka romana dokončno oddalji od svojega moža, se na drugi strani meje Elica odpira novemu, iskrenjšemu odnosu z Andijem: »*V njegovem negibnem pogledu, ki jo je spominjal na zvedavo otroško zrenje, je bilo nekaj, kar jo je čudno ganilo /.../*« (Lainšček 2010: 207). Andi Sziget je fant z bolnim, pohabljenim telesom, a zdravim srcem, »*.../ bil je ta za znanca le nečak gospe Rose, ki se je priklatil na obisk in ostal delj, kot je nameraval*« (Lainšček 2010: 205). Elica ga doživlja kot deškega, krhkega in hkrati nekoga, ki čuti z njo. Tudi Andi hitro začuti njeno stisko in trpljenje, ki ju doživlja zaradi moža: »*Fant pa je, vsaj zdelo se je, začutil neizrečeno in postajal pozoren*« (Lainšček 2010: 207).

Čeprav Elica druženje s stražarjem v začetku dojema kot nekaj neizbežnega »*.../ seveda si je še zmeraj lahko tudi rekla, da je bila njuna bližina pač le usoda, ki je nista sama izbrala in je tudi nista mogla spreminjati*« (Lainšček 2010: 228), si postajata iz dneva v dan bliže: »*.../ Navadila se je bila nanj, kot se privadiš potepuški mački, ki je začela zahajati na tvoj prag, ali kot se sprijazniš z rožami, ki so se divje zasejale v vrtu. Postajal ji je domač /.../*« (Lainšček 2010: 228). Elica ljubimca doživlja kot popolnoma drugačnega od svojega moža: »*.../ prav nasprotno, kot bi vse njegovo pravilo: vse sem tu in samo tak sem, ničesar nimam, ničesar ne prosim in tudi ne ponujam, pa nisem zaradi tega prav nič žalosten, niti zlohoten*« (Lainšček 2010: 228). Ob

druženju z njim ponovno zaživi, srečna je, saj povsem ustreza njenim zrelim predstavam pravega moškega: »/.../ samo tak bi moral biti moški, ki ga je vsa tista dolga dekliška leta tako potrpežljivo in vztrajno čakala« (Lainšček 2010: 244). Andijeva preprostost, iskrenost in odprtost sta jo očarali in prepričali, da ji on edini lahko vrača iskreno ljubezen. Andi predstavlja izpolnitev vseh njenih pričakovanj in sanj. Skrivna ljubljenja ju neločljivo povežejo in ponesejo njuno ljubezen onstran meje, »/.../ preko katere mnogim ne bo nikoli dano videti« (Lainšček 2010: 253). Elica ljubljenje z Andijem dojema kot najvišjo raven njune povezanosti; telesna bližina jima predstavlja nadgradnjo in bogatenje medsebojnega odnosa. Ob svojem ljubimcu junakinja postopoma odkriva, kaj je bistvo prave in iskrene ljubezni, in ponovno začuti vznemirjenje, strast, poželenje: »Njuno dotikanje je bilo v takih trenutkih zmeraj znova hlastno in neučakano, mladi telesi pa sta postajali ob sprejemu vse bolj predrzni« (Lainšček 2010: 271). Sprejema ga kot svojo sorodno dušo, njun odnos je opisan kot iskren in globok ter v nasprotju z moževim: »Čutila je, da take bližine niso le jemanje in dajanje, temveč so lahko tudi skupna žerjavica in dotikanje lepega. In razvidno ji je bilo tako končno, da ljubezen ni plačilo, niti dar ali miloščina, ampak čudež, da lahko nekdo čuti enako kot ti« (Lainšček 2010: 263). Elica je kot mlada ženska na poti iskanja svoje življenjske sreče, osvobajanja in dozorevanja dojela revnega pohabljenega telesnega stražarja Andija kot sorodno dušo, kot svoj drugi jaz, ki ima enake potrebe, želje, vrednote. Izhod iz stiske, soboškega blišča in bogastva ter utesnjujočega odnosa z možem je našla pri ljubimcu, za katerega se izkaže, da je edini, ki ji je sposoben vračati resnično ljubezen. Skozi ljubezen – največjo gonilno silo – junakinja najprej s pomočjo moža, nato pa v odnosu z ljubimcem, išče svoj jaz, pot k sebi in svojemu bistvu ter posledično k osmislitvi svojega življenja. Notranja življenjska moč jo nenehno priganja in spodbuja, da išče globlji bivanjski smisel. Ljubezen kot najvišja vrednota je premagala neživljenjsko preračunljivost in sebičnost, ki sta terjali le žrtve. Samo v odnosu s človekom, kot je Andi, je junakinja sposobna uresničiti svoje poslanstvo, iskanje življenjskega smisla, tj. resnične ljubezni, ki je neločljivo povezana tudi z iskanjem in prevpraševanjem lastne identitete.²

Oba, Elica in Andi, se zavedata nevarnosti njunih skrivnih srečanj: »/.../ kajti ni ga bilo tod večjega prestopka, kot leži z gospodarjevo ženo, pa kajpada ne hujše grožnje, kot je lahko bilo maščevanje Ivana Spranskega« (Lainšček 2010: 265). Po tem ko hišna Ivanu Spranskemu naznani sestanjanje žene s stražarjem, neznanci Andija nasilno odpeljejo in ga pretepejo, Elica pa ponovno doživi stisko, razočaranje in obup; zdi se, kot da je spet na začetku: »/.../ v svoji žalosti je bila tako povsem sama, upanje, ki se je iz dneva v dan krušilo, je preplavaljal obup; tesnoba, ki ji je ponoči oklepala prsi in jo dušila, se je podnevi spreminjala v žerjavico /.../« (Lainšček 2010: 289). Glavna junakinja se tako v določenem pasivnem življenjskem obdobju ponovno zave statičnosti svojega bivanjskega položaja. Podoba osamljene Elice nas spominja na osamljeno gospo Spransky iz sredine romana, ko se prične postopoma oddaljevati od moža, le-ta pa je identična podobi mlade Elice Sreš pod ozelenelo tepko.

Ob priložnosti za dokončen pobeg z Andijem Elico preplavijo čustva in nepopisen strah hkrati: »Obšlo jo je, da bi vrisnila, nato pa jo je že tudi pri-

² O vplivu ljubezni in z njo povezano eksistencialno tematiko v obravnavanem romanu je v svoji diplomski nalogi pisala Katja Peršak (*Vpliv ljubezni na vsebino eksistencialne teme v izbranih romanih Ferija Lainščka, 2009, Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta*).

davil smrtni strah» (Lainšček 2010: 301). Odločitev za ponovno, a tvegano življenje z Andijem v drugačni skupnosti protagonistka motivira in opraviči z željo po osmiselitvi in izpolnitvi svojega življenjskega poslanstva v odnosu z drugim: telesno in duhovno povezanost dveh preobraziti v globljo vrednoto popolne ljubezni. Elica se odloči za ljubezen, je glasnica ljubezni; njeno osrednje poslanstvo je torej iskanje človekove globine, duhovne povezanosti in bližine, združene pod skupnim imenom ljubezen. Splošno družinsko nezadovoljstvo in duhovna revščina širše družbe, okolja so v njej prebudili hrepenenje po pravi ljubezni, toplini in sprejetosti. Prešuštvovanje kot moralno sporno dejanje je prikazano kot zadnji izhod iz krize, ki so jo zanetili moževa sebičnost, gospodovalnost in neiskrenost v odnosu. Vsi Ivanovi napor za preprečitev razpada zakona so bili neuspešni, saj so mu nezakoniti posli popolnoma preoblikovali in spremenili njegov vrednostni sistem, kar je vplivalo tudi na odnos do žene. Iskanje resnične ljubezni in vračanje k svoji prvotni naravi protagonistko popelje iz varnega okolja v negotovo prihodnost, zaradi katere se je bila pripravljena odreči svoji krvi. S pobegom, aktivnim dejanjem, je posegla v svoje življenje in spremenila njegov tok.

Sklep

Skozi romaneskno pripoved spremljamo osebno zgodbo Elice Sreš, kako se iz plašnega podeželskega dekleta trudoma spremeni v mestno gospo Spransky. Mladostno sanjarjenje jo privede v zakon, ki se je začel zaradi moževe gospodovalnosti hitro krhati. Nepriestno ljubezensko razmerje pa še poglobi osamljenost glavne književne osebe. Nenehno hrepenenje po ljubezni in sprejetosti ponovno oživi Eličino prvotno naravo, njeno bistvo. Na svoji poti postopnega osvobajanja protagonistka bistvo lastnega življenja opira na iskanje ljubezni, globljega, iskrenega odnosa in duhovne povezanosti, kar pa najde v ljubimcu, ki ji je edini sposoben ljubezen tudi vračati. Tako junakinja sklene krog osebnega iskanja, fizičnega in duhovnega osamosvajanja, kar je pogoj, da jo najde in se vrne k svoji prvotni naravi. Iskreno srce in ljubezen kot najvišja vrednota na koncu premagata neživljenjsko preračunljivost, duhovno praznino in zlaganost. Pravo ljubezen glavna književna oseba uresničuje tako na telesni kot duševni ravni. Spolnost v odnosu prestopi meje fizičnega in se dvigne na višjo raven ter prinaša duševno zadovoljitev, občutek varnosti, sprejetosti in povezanosti dveh ljubimcev. Ljubezen predstavlja Elici najprej gonilno silo, daje ji moč na njeni poti iskanja ter prepriševanja lastnega jaza in ko jo najde, ji predstavlja življenjski smisel in s tem optimizem za prihodnost.

POVZETEK

Prispevek podrobneje predstavi Elico, osrednji ženski lik Lainščkovega romana *Ločil bom peno od valov*. Na ozadju individualne usode glavne protagonistke, ki se bralcu razkriva kot hrepeneča, občutljiva, a hkrati z razumno in odločno žensko nara-

vo, razpeto med ženstvenostjo in materinstvom, je avtor naslikal še oba moška protagonista, njenega moža Ivana Spranskega in ljubimca Andija Szigeta. V ospredju romaneskne pripovedi je osebna zgodba književne osebe, ki je povezana z iskanjem življenjskega smisla, le-ta pa tudi s prevpraševanjem in iskanjem lastne identitete. Njena prava narava mora začasno ponikniti oz. se prilagoditi, saj to od nje zahtevajo družina, družba in širše okolje, kamor se je preselila z možem. Zatajena podoba postopoma prihaja na plan, ko Elica dojame zlaganost zakonskega življenja, odsotnost pristnih čustev, lakomnost in možev brezoseben odnos. Vse to in hrepenenje po iskreni ljubezni v njej vzbudi pravo naravo, resnično identiteto, ki pride najbolj očitno do izraza v razmerju z ljubimcem Andijem. Ko ljubezen, sprejetost in iskrenost doživi v pristnem ljubezenskem odnosu z ljubimcem, najde svoj življenjski smisel in s tem zaključi krog iskanja identitete.

Ključne besede: roman, glavni liki, proza Ferija Lainščka

Viri in literatura

- Kostanjšek, Sanja, 2012: Iskanje identitete v romanih Republika jutranje rose, Ločil bom peno od valov in Ki jo je megla prinesla. *Jezik in slovstvo* 57/3–4. 159–173.
- Lainšček, Feri, 2010: *Ločil bom peno od valov*. Ljubljana: Študentska založba, Mladinska knjiga.
- Peršak, Katja, 2009: *Vpliv ljubezni na vsebino eksistencialne teme v izbranih romanih Ferija Lainščka*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti.
- Šink, Jure, 2010: *Ločil bom peno od valov, Feri Lainšček. Priročnik za spoznavanje književnih del*. Ljubljana: Rokus Klett.
- Zupan Sosič, Alojzija, 2011: Družina v sodobnem slovenskem romanu. Smole, Vera (ur.): *Družina v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj/47. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 27. junij–15. julij 2011*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 49–56.